

Makt och moral

En studie i den klassiska realismen och
amerikanska utrikespolitiska doktriner

Abstract

This essay focuses on the theory of *classical realism* from two points of views. Realism is often told to be quite immoral and cynical and only interested in the power relations among nations. In the first part I am arguing that this picture is wrong and should be revised. By using the ethical theories of deontology and utilitarianism I am arguing that both these perspectives can be used to analyse classical realism. By defining a value that should be guiding one can assert that realism is a good moral theory. The value that has been used in this essay is the *national interest*. The other part on classical realism has been used by trying to understand the American president's foreign policy doctrine. Can the realist theory describe these doctrines? I am examining if one could apply realism on Ronald Reagan's and George W. Bush's doctrines. The evidence towards Bush is overwhelming and the evidence towards Reagan is also rather strong too. But to be able to conclude more than just the Republican Presidents I have also used Jimmy Carter's doctrine and, a bit surprising, I have found proof that also Carter's foreign policy doctrine is in large a classical realist doctrine.

Keywords: Classical Realism, Foreign Policy, Ethics, American Policy, Presidential doctrine.

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Syfte.....	2
1.2	Metod och material.....	3
1.3	Avgränsning och disposition.....	5
1.4	Aktuellt forskningsläge.....	6
2	Teori.....	7
2.1	Realismen.....	7
2.1.1	Den generella synen på realismen	9
2.1.2	Problemet med realismen som teori	10
2.2	Realismen, en moralisk teori?.....	11
2.2.1	De etiska perspektiven	11
2.2.2	Realismen och utilitarismen.....	12
2.2.3	Realismen och deontologin.....	13
2.2.4	Realismen och moralen.....	15
2.3	Realismen en moraliskt god teori?.....	17
2.4	Realismen, moralen och metoden	18
3	Utrikespolitiska doktriner och realismen	21
3.1	Doktriner.....	21
3.1.1	Analys-schemat.....	22
3.2	Republikanska doktriner och realismen	22
3.2.1	Reagandoktrinen.....	22
3.2.2	Bushdoktrinen	24
3.3	Idealisten som realist?	26
3.3.1	Bilden av Carter.....	26
3.3.2	Carterdoktrinen.....	26
3.4	Amerikanska utrikespolitiska doktriner sett ur ett realistiskt perspektiv	28
4	Diskussion	29
4.1	Realismen och doktrinerna sedda utifrån teserna.....	29
4.1.1	Aspekter som talar för teserna.....	29
4.1.2	Aspekter som talar mot teserna	30
4.2	Avslutning.....	32

1 Inledning

Sedan lång tid tillbaka har jag fascinerats av den amerikanska utrikespolitiken. Hur USA än väljer att agera i en given situation skapar det rubriker i de flesta medierna. Mycket av amerikanskt agerande på den internationella arenan leder till protester, den amerikanska interveneringen i Irak är ett flagrant exempel. Oavsett hur USA väljer att förhålla sig till övriga stater leder det ofta till kontroverser, ibland från officiellt håll ibland enbart från medborgare och emellanåt från både regeringsrepresentanter och medborgare. Att hävda att USA enbart agerar i egenintresse eller utan moraliska skrupler är vanligt. Men kan vi verkligen påstå att USA agerar omoraliskt när de väl agerar? Denna uppsats kommer att ta fasta på denna fråga samt på hur utrikespolitiken kan förstås. Ett sätt för en djupare förståelse av den amerikanska utrikespolitiken är att sätta sig in i de utrikespolitiska doktriner som presidenter formulerat. Denna uppsats kommer att granska den amerikanska utrikespolitiken, en undersökning där just dessa doktriner kommer att stå i fokus. Doktrinerna kommer att belysas utifrån ett realistiskt perspektiv. Att undersöka en politisk företeelse utifrån ett etiskt perspektiv bör inte ses som frapperande. Kenneth W. Thompson formulerar sig kärnfullt på följande sätt:

In measuring the consequences of national policies or objectives, the observer is bound sooner or later to invoke value questions” (Thompson 1968:94).

En forskare måste dock vara uppmärksam när det gäller etiska värderingar av en viss politik. Ska ett etiskt ställningstagande ses utifrån parten som agerar, utifrån motparten eller utifrån forskaren själv?

1.1 Syfte

Denna uppsats kommer *inte* att utgå ifrån någon konkret frågeställning utan snarare drivas av två teser. Jag har en *förförståelse* av moralens roll i den amerikanska utrikespolitiken som jag antingen vill bekräfta eller få tillbakavisad. Försöken att bekräfta denna tes ska dock inte dras till absurdum, visar det sig att teserna inte håller kommer uppsatsen åtminstone att ha vederlagt denna förförståelse.

Vilka teser kommer då att driva denna uppsats? Den första tesen är *teoretisk* till sin natur och kommer således att drivas i den teoretiska delen av uppsatsen. Jag menar att den utrikespolitiska teorin *realismen* bör ses som en moralisk teori. Implicit säger detta att realismen generellt betraktas som en omoralisk eller amoralisk teori, vilket enligt tesen är en felaktig bild. Den första tesen kommer att utgöra merparten av uppsatsen, men för att applicera teorin på verkligheten kommer även en andra

tes att drivas. Den andra tesen har en närmare *empirisk* anknytning, här menar jag att amerikanska presidenters utrikespolitiska doktriner lämpligast bör analyseras med hjälp av den realistiska teorin. Jag menar att realismen är den teori som på det mest adekvata sättet kan förklara det amerikanska agerandet på den internationella arenan. De två presenterade teserna kommer därmed att utgöra mitt problemområde.

De presidentdoktriner som närmare kommer att granskas är Jimmy Carter, Ronald Reagan och George W. Bush. Redan på detta stadium bör det tilläggas att analysen enbart kommer att fokusera på doktrinerna i sig, *inte* på någon konkret händelse där doktrinernas innehåll praktiserats.

Här kan läsaren förvånas av både innehållet i tesen och avsaknaden av en explicit problemformulering. Själva innehållet i tesen bör dock ses i ljuset av universitetets roll, att vederlägga villfarelser eller påvisa ny kunskap. Då den allmänna opinionen, utanför USA, ofta ser landet som en aktör utan moraliska skrupler bör det vara på sin plats att antingen förkasta denna uppfattning eller bekräfta den. På den andra punkten av förvåningen menar jag att en tes kan vara minst lika fruktbar som en konkret fråga för studien. Lennart Lundquist menar att vikten av ett problem är central, men problemet behöver inte vara formulerat som en fråga utan lika gärna kan vara en tes eller en hypotes. Dock menar Lundquist att det krävs ett problemområde i varje vetenskapligt arbete (2000:58-60). Jag menar att problemområdet synliggörs i de två teserna som presenterats.

Valet av problemområde bör också ses i ljuset av dess *abstraktionsgrad*. Här kompletterar teser varandra då den teoretiska har en högre abstraktionsgrad medan den empiriska har en lägre. Dock kommer uppsatsen att uppehålla sig på den övre delen av abstraktionsstegen med några få undantag då den generella diskussionen kompletteras med konkreta exempel.

1.2 Metod och material

Valet av metod i varje vetenskapligt arbete grundar sig på forskarens personliga ställningstaganden gentemot *ontologin* samt *epistemologin*, oavsett om detta är medvetet eller ej. Att redogöra för ens personliga åsikter ses som mycket värdefullt då det ökar *intersubjektiviteten* i studien. Personligen intar jag en *kritisk realistisk* ansats, dvs. ”there are deep structural relationships between social phenomena which cannot be directly observed” (Marsh och Furlong 2002:20). Denna ansats kommer att visa sig värdefull under uppsatsens gång då moraliska ställningstaganden i realismen samt realismens roll i doktrinerna, med stor sannolikhet inte alltid kommer att vara explicita.

Efter ett klargörande av dessa ståndpunkter kan valet av den *normativa ansatsen* tydligare förstås. Då studien kommer att ställa etiken i centrum ter sig just denna ansats som naturlig. Studien blir en *empirisk-teoretisk värdeanalys*, där avsikten

snarare är att belysa vilka värderingar som gör sig gällande än själv fälla dito. Därmed minskar intresset för författarens åsikter kring värdeteorin. Oavsett om personliga omdömen kommer att uttalas eller ej krävs dock ett specificerande av ett eller flera värden i den normativa ansatsen. Det värde som jag kommer att placera i centrum är *det nationella intresset*. Detta värde ska ses som ett *intrinsiskt* värde, dvs. det är gott ”oberoende av de konsekvenser de medför eller av yttre omständigheter” (Badersten 2005¹:3). I teoridelen kommer detta värde att diskuteras ytterligare, här preciseras enbart vilket som valts. Vad som dock är viktigt vid valet av värde är att belysa *vem* som förfäktar det. Denna studie kommer att inrikta sig på realismen samt amerikanska utrikespolitiska doktriner genom att använda realismen som teori. Därmed kommer värdet att belysas utifrån ett realistiskt perspektiv.

Uppsatsen kommer att vara kvalitativt inriktad där den utgår från ett teoretiskt ramverk med realismen i fokus, därefter appliceras teorin på de tre amerikanska presidenternas doktriner. Genom den kvalitativa ansatsen ökar också min personliga förståelse för de resultat som studien leder fram till (Devine 2002:199). Med en kvalitativ ansats kommer den empiriska delen av analysen att vara komparativ, där de två republikanska presidenterna jämförs med demokraten. Med en komparativ ansats kan vi komma fram till en av två slutsatser som Hopkin så väl uttrycker: ”of unexpected differences, or even surprising similarities” (2002:249). Carter kommer att utgöra mitt ”least likely case”. Förförståelsen säger mig att republikanernas koppling till realismen bör vara mer påfallande, frågan blir då om realismen även kan förklara Carter? Om svaret på föregående fråga blir jakande bör vi rent deduktivt kunna dra slutsatsen att realismen är den teori som lämpligast kan förklara de amerikanska utrikespolitiska doktrinerna. Genom att använda den deduktiva metoden kan vi dra ”en logisk slutsats som betraktas som giltig om den är logiskt sammanhängande” (Thurén 2003:23). Om realismen samtidigt kan sägas vara moralisk bör även doktrinerna ha ett moraliskt innehåll.

Vidare bör studien betraktas som både *teorianvändande* samt *teoriprovande*. För förståelsen av den amerikanska utrikespolitiken kommer realismen att användas, dvs. teorianvändande. Uppsatsen kommer att vara teoriprovande i den bemärkelsen att den undersöker huruvida realismen är moralisk eller ej. Studien kan också ses som teoriprovande i det avseende att den prövar om teorin kan förklara doktrinerna. Testen som teorin kommer att utsättas för ska dock inte ses som ett positivistiskt falsifieringsförsök, studien utgör ingen strikt hypotetisk deduktiv metod (Thurén 2003:25-28).

Vid analysen av de utrikespolitiska doktrinerna kommer ett *textanalytiskt schema* att användas för att öka stringensen i uppsatsen. Närmare bestämt är det *idé- och ideologianalysen* som kommer att appliceras på doktrinerna (Bergström et. al. 2000 kap. 4). Anledningen till att valet faller just på idé- och ideologianalysen beror på

¹ Då inget utgivningsår finns angivet kommer jag fortsättningsvis att skriva ”2005”.

doktrinernas karaktär. I doktrinerna utformar presidenten en vision av hur denna vill agera, dessa visioner bygger på idéer som presidenten tilltalas av, därav valet av textanalys.

Då materialet till uppsatsen enbart kommer att utgöras av litteratur kan studien klassificeras som en litteraturstudie. I teoridelen kommer materialet att utgöras av sekundärkällor i form av böcker och vetenskapliga artiklar om realismen och etik. I den empiriska delen av uppsatsen kommer materialet att utgöras av primärkällor, de utrikespolitiska doktrinerna.

1.3 Avgränsning och disposition

En studie där den amerikanska utrikespolitiken sätts under lupp tenderar att bli omfångsrik, därför ser jag det som nödvändigt att göra vissa avgränsningar för att materialet ska kunna bearbetas på ett mer adekvat och vetenskapligt sätt. Den första avgränsningen gäller de etiska perspektiven där jag väljer att utesluta det dygdetiska perspektivet. Detta för en mer distinkt djupdykning inom det deontologiska samt utilitaristiska perspektivet. Även valet av teori är klart avgränsat då det enbart är den klassiska realismen som kommer att användas.

Vidare kommer studien, vilket redan nämnts, att enbart fokusera på doktrinerna och inte på någon konkret händelse. Även om det hade varit väl så intressant att fokusera på en enskild händelse vill jag hävda att även doktrinerna är intressanta. Detta eftersom de doktriner som presidenterna presenterar utgör ramverket för hur USA väljer att agera på den utrikespolitiska arenan. Ytterliggare en anledning till min avgränsning beror på att det redan finns flera studier där enskilda händelser analyserats utifrån ett etiskt perspektiv (se ex. Harbour 1999, Hegge 1984 och Lefever 1986) däremot saknas det studier där doktrinerna ställts mot de etiska perspektiven.

Uppsatsen kommer att disponeras på följande sätt: i *kapitel två* kommer den teoretiska ramen att presenteras. Här kommer jag att beskriva samt analysera den realistiska teorin. Vidare kommer de etiska perspektiven att kontraheras med realismen. I *kapitel tre* kommer realismen att appliceras på de både republikanska presidenterna. Därefter behandlas Jimmy Carter för att se om realismen även kan förklara Carterdoktrin. I det *fjärde* och avslutande kapitlet kommer resultaten att presenteras och problematiseras.

1.4 Aktuellt forskningsläge

Hur ser då det aktuella forskningsläget ut kring moral, realismen och amerikansk utrikespolitik? Var för sig finns det mycket omfattande forskning och debatter kring dessa aspekter, men det intressanta här är då dessa tre faktorer samverkar. Realismens inställning till moral har diskuterats frekvent, både av dess upphovsmän och av dess belackare. Att undersöka moral och amerikansk utrikespolitik tycks inte heller vara något nytt, flera andra forskare har belyst detta (ex. Harbour 1999 och Lefever 1986). Om det nu är så att dessa frågor redan redogjorts för, är det då nödvändigt med ytterligare en studie i denna fråga? En sådan fråga är ytterst adekvat och ska inte lämnas obesvarad.

Problemet med den forskning som existerar inom detta område är främst av metodologisk karaktär. Eftersom normativ forskning inom det statsvetenskapliga området är relativt nytt (Badersten 2005:1) kan hänsyn tas till den äldre delen av litteraturen som används i denna uppsats. Den länge förhärskande positivismen beskriver normativ forskning som ”merely introduced meaningless obfuscation into the process of inquiry” (Sanders 2002:46). Men i nyare forskning är det förvånansvärt att de metodval som författarna gör inte tar hänsyn till den normativa aspekten. Badersten skriver:

[v]arje analys av och ställningstagande i normativa frågor tar sin utgångspunkt i ett eller flera värden. Ett värde [...] är för den normative analytikern vad verkligheten är för en empirist – utan detta kan ingen vetenskap bedrivas (2005:3).

Detta är uppenbarligen något som många forskare har missat, vilket medför enorma konsekvenser på den forskning som redan existerar. Genom att explicit laborera med ett värde kommer denna studie därmed att belysa de två teserna på ett radikalt annorlunda tillvägagångssätt än mot vad som varit brukligt. Därmed är denna studie inriktad på att belysa moralen, realismen och den amerikanska utrikespolitiken ur ett nytt perspektiv. Detta ur ett perspektiv där de återkommande kristna värderingarna negligerats. Genom att byta ut kristna värderingarna mot ett annat värde bör det således också leda till ett annat resultat.

Utöver att laborera med ett explicit värde kommer presidenternas doktriner att sättas under lupp utifrån ett realistiskt perspektiv. Även detta saknas i forskningen, därmed kommer denna uppsats att fylla två viktiga kunskapsluckor.

2 Teori

I denna del av uppsatsen läggs den teoretiska grunden som studien kommer att bygga vidare på. De teoretiska verktygen ökar förståelsen samt underlättar analysen av både själva teorin samt det empiriska material som föreligger senare i denna uppsats. Inledningsvis redogörs för grunderna i den realistiska teoribildningen. Därefter kommer realismen att diskuteras utifrån det deontologiska samt det utilitaristiska perspektivet. Därpå kommer den realistiska teorin att problematiseras mer generellt utifrån ett etiskt perspektiv. Sist i denna del kommer realismen att problematiseras utifrån ett metodologiskt perspektiv.

2.1 Realismen

Själva tankekonstruktionen bakom den realistiska traditionen kan spåras långt tillbaka i historien, redan den grekiske historikern Thukydides beskrev världen utifrån ett realistiskt perspektiv (Keohane 1986:181). Andra historiska personer som utövat inflytelse på dagens realister är Niccoló Machiavelli och Tomas Hobbes (Amstutz 2005:48). Inom den realistiska teoribildningen finns det flera olika inriktningar (för en pedagogisk indelning se ex. Harbour 1999:19). Denna studie kommer att fokusera på den *klassiska realismen*².

Realismen kan ses som en motreaktion på den idealism som förelåg under mellankrigstiden³ (Donnelly 2002:104). Den eftergiftspolitik som fördes för att försöka hindra ett krigsutbrott hade inte enbart misslyckats utan även varit kontraproduktiv. Neville Chamberlains⁴ berömda konstaterande ”peace in our time” byttes raskt ut mot världens hitintills mest destruktiva krig. Vad som krävdes var ett nyktert, realistiskt, perspektiv på världspolitiken för att undvika att något liknande uppstod.

Realismens kanske främsta företrädare är Hans J. Morgenthau (Bengtsson et. al. 2001:21, Donnelly 2002:85). I sin bok *Politics among Nations* lägger han fram sin syn på hur den realistiska teorin bör vara utformad för att betrakta utrikespolitiken.

² När realismen diskuteras kommer det således att vara den klassiska realismen om inget annat nämns.

³ Träffande heter den bok där Carr framlägger ett realistiskt perspektiv på världspolitiken *The twenty years' crisis 1919-1939*.

⁴ Brittisk premiärminister mellan 1937 – 1940.

Det mest framträdande i det realistiska perspektivet är att se all politik, oavsett inrikes- eller utrikespolitik, som en *kamp om makt*⁵. Morgenthau skriver: “[t]he main signpost that helps political realism to find its way through the landscape of international politics is the concept of interest defined in terms of power” (1993:5). Att makt kan definieras på olika sätt gör begreppet komplicerat, men generellt menar Morgenthau att det kan definieras som: ”man’s control over the minds and action of other men” (1993:30). Vidare menar realismen att kampen om makten inte är något övergående utan är universellt giltigt, oavsett tid och rum ”the evidence of history bears that assumption out” (Morgenthau 1993:5). Genom att se politik som en ständig kamp om makten ger det betraktaren ett mer djupgående perspektiv som hjälper oss att förstå varför politiker agerar på ett specifikt sätt i olika situationer. Då de aktörer som agerar på den internationella arenan sällan eller aldrig utger sig för att föra en politik vars syfte är att tillgodose det nationella intresset är det genom realismen som vi kan se bakom den officiella linjen som staterna presenterar (Morgenthau 1993:99).

Hur gestaltar sig då makten på den internationella arenan? Morgenthau menar att det finns vissa sätt att mäta den relativa makten. Vad som är framträdande är bl.a. industriell produktion, diplomati, befolkning, naturresurser och teknologiskt kunnande. ”What gives the importance of geography, natural resources and industrial capacity their actual importance for the power of a nation is military preparedness” (Morgenthau 1993:135). Allt annat än den militära förmågan är således underordnade för vad en nation rent militärt kan prestera och de framträdande faktorerna som listats ovan är enbart viktigt i den mån som de kan användas i militära syften. Det är främst genom militären som en nation kan påverka vad som sker mellan olika stater.

Hur ser då den politik som bedrivs mellan stater ut? Generellt sett målar realismen upp en relativt mörk bild av utrikespolitiken. Eftersom teorin fokuserar på maktförhållanden ter det sig dock relativt naturligt att realismen väljer att fokusera på exempelvis hot och konflikter. Med hänvisning till det nationella intresset definierat genom makt och hur makten generellt gestaltas bör även bilden om hur stater agerar i relation till varandra bli tämligen dyster.

Morgenthau skriver om nationens roll: “nation [...] must in the main rely upon their own power for the protection of their existence and power position” (1993:92). Anledningen till att stater främst ska lita på sin egna förmåga har med det anarkiska systemet som staterna interagerar i⁶. Eftersom det inte finns någon världsregering med dömande befogenheter måste staten förlita sig till dess egen förmåga att hantera olika situationer. Det finns inte heller några tvångsmedel mot stater som motsätter sig internationella lagar. Dessutom är det inte alltid möjligt att

⁵ Att översätta termen *power* till svenska kan vara svårt, generellt kommer jag dock att använda begreppet makt som svensk översättning.

⁶ En slutsats som Machiavelli redan gjorde på 1500-talet (2000:68 ff.).

ens stifta internationella lagar eftersom de ofta kräver en bred konsensus, Morgenthau skriver "They [nations] will naturally interpret and apply the provisions of international law in the light of their particular and divergent conceptions of the national interest"⁷ (1993:260).

2.1.1 Den generella synen på realismen

Vilken är då den generella bilden av realismen? Att realisterna själva inte målar upp någon solskenshistoria kan inte bestridas, bilden av maktlystna ledare à la Machiavelli känns påtaglig. Morgenthau skriver: "power is a crude and unreliable method of limiting the aspirations for power on the international scene" (1993:219). Carr är inne på samma tankebanor: "[r]epresenting a reaction against the wish-dreams [...] realism is liable to assume a critical and somewhat cynical aspect" (1946:10). Realisterna kopplas ofta ihop med realpolitik, Bismarck nämns ofta av Morgenthau som en realistiskt sinnad politiker. Letar vi efter definitionen av realpolitik i nationalencyklopedin får vi följande svar: "politik som enbart grundar sig på verklighetens omedelbara krav med undanskjutande av etiska el. ideella aspekter". (<http://www.ne.se>)⁸. Det är nationens egenintresse som styr och därmed hamnar moralen långt ner på listan över prioriterade områden. Morgenthau uttraderar denna bild på ett kärnfullt sätt:

[T]here is the misconception, usually associated with the general depreciation and moral condemnation of power politics [...] that international politics is thoroughly evil that it is no use looking for moral limitations of the aspirations for power on the international scene (1993:224-225).

Trots det finns det fortfarande forskare som vidhåller denna missuppfattning. Fotion menar exempelvis att realismen är "nonmoral" dvs. att det är "inappropriate to use moral terms on a international level" (Fotion 2000:31). Men här gör Fotion ett misstag när han generaliserar realismen. Dunne och Schmidt menar att realismen inte är en enda tankekonstruktion, en poäng som blivit mer adekvat med neorealismernas intåg i debatten (2001:147-148)⁹. Till skillnad från den klassiska realismen med Morgenthau i spetsen erkänner inte neorealismen, med Kenneth Waltz som banérförare, moralens roll inom utrikespolitik. Walts diskuterar inte ens moral i sitt främsta verk *Theory of International Politics* (Donnelly 2002:107). Vad som därmed är viktigt är att göra denna åtskillnad mellan de olika realistiska inriktningarna som författaren redan gjorde i inledningen¹⁰. Oavsett vilken subgrupp av realismen som vi väljer att betrakta är den initiala bilden av teorin relativt dystert.

⁷ Ett exempel är vissa staters ovilja att skriva under Kyotoprotokollet.

⁸ Exakt url: http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O293815&i_word=realpolitik

⁹ Det är möjligt att läsaren finner att denna diskussion har föga med ämnet att göra, författaren menar dock att det är viktigt att poängtera skillnaden.

¹⁰ Det vill säga att explicit redogöra för vilken realism som används.

2.1.2 Problemet med realismen som teori

Vad läsaren kan opponera sig mot då realismen används som ett teoretiskt ramverk, kring vilket en vetenskaplig text är uppbyggd, är teorins deskriptiva karaktär. Flera skulle säkerligen påpeka att realismen inte är någon egentlig teori utan snarare en beskrivning av hur verkligheten faktiskt ser ut. Lennart Lundqvist gör följande generella distinktion mellan teori och praktik: "[t]eori betecknar då vetenskapens arbetsområde till skillnad från det praktiska livets" (1993:65). Jag menar att vi kan se realismen som ett vetenskapens arbetsområde, dvs. en teori. I alla teorier finns det en viss form av beskrivning av hur verkligheten ser ut, åtminstone utifrån det perspektiv som teorin fokuserar på. Det som uppsatsens författare ser som det främsta kännetecknet av realismen som en teori är dess strävan efter att belysa det dolda. Morgenthau menar att det är svårt att "detecting the true nature of a foreign policy behind its ideological disguises" (1993:83). Men med hjälp av den realistiska teorin ökar sannolikheten för att finna politikens riktiga ansikte. Därmed kan ett realistiskt perspektiv inte bara beskriva världen, utan även förklara varför en stat för en viss politik gentemot andra stater.

Realismen skulle även kunna anklagas för att vara endimensionell, ett distinkt fokuserande på makt och hur den gestaltar sig i utrikespolitiken. Att enbart fokusera på makt innebär självklart vissa begränsningar, men liknande problem finns oavsett vilken teori som används. Själva poängen med en teori är att den fokuserar på något specifikt snarare än ge en helhetsbild. Att hävda att en viss teori kan ge ett helhetsperspektiv är ett ställningstagande som denna uppsats författare inte sällar sig till. Konsekvensen av att välja en viss teori blir således att fokusera på något specifikt. Att använda en marxistisk eller en liberal teori, begränsar oss till att enbart se världen utifrån ett visst perspektiv. Därmed kan inte realismen påstås vara mer endimensionell än andra teorier. Dock finns det begränsningar med realismens enträgna betoning av makt och hur den gestaltas. Att människan/staten eftersträvar makt och inflytande över andra personer ses som ett axiom som inte behöver bevisas – eftersom det är så uppenbart enligt den klassiska realismen - problemet uppkommer då någon opponerar mot detta axiom. Utrönandet för om detta överhuvudtaget är ett problem eller ej avgörs av forskarens personliga inställning till detta axiom.

Ett annat problem, om än inte lika aktuellt i denna uppsats, är realismen tydliga dragning åt stormakter. Att det är de större staterna som dominerar det politiska agerandet på den internationella scenen är dock inget nytt. Detta innebär inte att mindre stater inte eftersträvar sitt nationella intresse, enbart att dess metoder för detta strävande inte kan likställas med stormakters. I denna studie spelar en sådan distinktion mindre roll då den empiriska delen av uppsatsen kommer att ägnas åt USA.

Ett problem som uppkommer då vi analyserar realismen med hjälp av en empirisk-teoretiskt värdeanalys är det värde som realismen bejaktar. Problemet har med definierandet av detta, *vad* är det nationella intresset? "Det nationella intresset är i

princip objektivt definierbart och förväntas väga tyngre än ideologiska eller religiösa bevekelsegrunder” (Bengtsson et. al. 2001:20). Men detta citat ger oss ingen konkret definition, inte ens Morgenthau ger oss det. Det enda Morgenthau säger är att intresset skiftar över tiden och beror på den politiska och kulturella kontexten (1993:11). Självklart innebär det problem om vi inte klart kan definiera det värde som vi vill använda. Där detta problem framkommer tydligast är i den empiriska delen. Även om de tre presidenterna bejakar det nationella intresset, kan den förda politiken skilja sig åt. Därmed är realisternas önskan om ett objektivt definierbart intresse svårt att uppnå. Dock utgör detta problem inget ogenomträngligt hinder i denna uppsats eftersom den håller en relativt hög abstraktionsnivå.

Trots de problem som realismen genererar kommer teorin att användas i uppsatsen. Genom att belysa de problem som teorin skapar gör det både läsaren också forskaren mer uppmärksam.

2.2 Realismen, en moralisk teori?

Efter en kort genomgång av kärnan och problemen i den realistiska teorin har det således blivit dags för analysen av den realistiska teorin. Hur kan då realismen ses utifrån ett moraliskt perspektiv? Är det ens möjligt att se realismen utifrån ett sådant perspektiv?

Som läsaren härvidlag har insett är realismens tvetydighet till moralen påtaglig. På denna punkt ska det genast bringas klarhet, Morgenthau skriver: ”[p]olitical realism is aware of the moral significance of political action” (1993:12). Därmed har realismen sällat sig till den aristoteliska tanketraditionen vilken menar att politiken har sina rötter i etiken. Detta medför att påståendet att realismen skulle vara en amoralisk teori bör förkastas. Att hävda att realismen inte är amoralisk är dock inte något nytt. Flera andra forskare inom området har redan nått liknande slutsatser (se ex. Amstutz 2005, Dunne och Smith 2001, Harbour 1999).

Även om realismen således ser politiken som makt finns det andra perspektiv på politiken, om än underordnade. Men detta konstaterande innebär en inkonsekvens utifrån ett etiskt perspektiv. Sjölin skriver: [m]akten bör vara underordnad etiska principer” (2005:5), kan en teori som inte bejakar detta påstås vara moralisk? För att få svar på denna fråga gäller det att ytterligare fördjupa analysen och se om realismen kan ses utifrån det utilitaristiska samt det deontologiska perspektivet.

2.2.1 De etiska perspektiven

Innan analysen tar vid ska det kort redogöras för det mest fundamentala i deontologin samt utilitarismen. Utilitarismens grundtanke är att alla handlingar ska

ses utifrån dess konsekvenser. Genom att välja den handling som ger bäst konsekvenser har således aktören handlat på ett föredömligt sätt, detta oavsett vad den handlingen kan ha inneburit (Ellis 2002:158). Härefter ligger själva problemet med utilitarismen att den kan vara för tillåtande (Tännsjö 2003:40). Dessutom kan det vara problematiskt med tidsperspektivet, kan vi agera orätt idag för en, möjlig, god konsekvens flera månader fram i tiden? I bjärt kontrast till utilitarismen står deontologin. Detta perspektiv menar att vissa handlingar måste uppfyllas, oavsett dess konsekvenser. Likväl ska en icke påbjuden handling aldrig utföras, oavsett om konsekvenserna av handlingen leder till ett bättre resultat. I motsats till den tillåtande utilitarismen står således den rigida pliktetiken. Är det möjligt att applicera dessa två etiska perspektiv på realismen?

2.2.2 Realismen och utilitarismen

Hur kan vi då applicera utilitarismen på realismen? Att ett relativt tillåtande etiskt perspektiv kan appliceras på realismen bör inte framera någon. Harbour skriver: ”[t]he best way to make sense of realist justification [...] is to understand that they were consequentialists” (1999:31), även Amstutz resonerar i liknande termer (2005:50). Eftersom utilitarismen menar att alla handlingar bör ses till dess konsekvenser kan en statsman således agera på ett sätt som normalt inte skulle anses som moraliskt om konsekvenserna av handlingen är goda. Dunne och Smith skriver om statsmannens roll sett utifrån ett realistiskt perspektiv: ”state leaders act in a manner (for example cheating, lying, killing) that would be entirely unacceptable” (2001:143). Att hävda att ett sådant agerande är moraliskt riktigt kan vara svårt. Men, sett utifrån ett utilitaristiskt perspektiv, kan ett sådant agerande visst medges så länge konsekvenserna av ett sådant handlande är nyttomaximerande. Frågan blir då vad som ska maximeras? Något direkt svar på den frågan finns inte utan svaret beror snarare på vilken inriktning av utilitarismen som förfäktas. Sett utifrån realismen blir svaret på frågan tydligare. Det gäller att tillgodose det nationella intresset i alla situationer. Ska nationens intresse maximeras blir således allt handlande, vars konsekvens leder till att intresset tillgodoses, moraliskt goda.

Som tidigare nämnts är ett sådant tänkande problematiskt. Kan vi verkligen handla precis hursomhelst om konsekvenserna blir goda? Tännsjö skriver om sina egna åsikter: [d]et finns gränser för vad vi moraliskt kan tillåta oss att göra” och fortsätter sedan mer generellt om utilitarismen ”[i] viss utsträckning kan en utilitarist gå med på detta” (2003:41). Tännsjö ger oss därmed inget konkret svar på frågan. Om utilitarismen ska appliceras på realismen bör vi vara medvetna om att diskussionen rör sig mot en extrem som säkerligen inte skulle gillas av alla utilitarister, exempelvis Tännsjö. Men, faktum kvarstår, följer vi utilitarismens grundkärna bör vi kunna dra det till sin spets.

Det är möjligt att någon opponerar sig mot nationens intresse som det värde varifrån handlingarna bör utgå. Bör inte värdet vara en handling eller en icke

handling i sig, exempelvis att inte döda? Men plikten att inte döda härrör från ett bakomliggande värde, ett som inte är definierat som en handling, exempelvis rätten till liv. Därmed kan, och bör, ett värde snarare än en handling sättas upp som den maxim som ska följas. Om värdet definierats som nationens intresse bör således alla handlingar vars konsekvenser leder mot nationens intresse vara moraliska.

2.2.3 Realismen och deontologin

Medan utilitarismen på ett mer distinkt sätt kan sägas appliceras på realismen blir det, initialt, svårare med deontologin. Deontologin menar att vi ska se på handlingarna i sig och inte dess konsekvenser (Donaldson 2002:137). Till skillnad från ett utilitaristiskt perspektiv finns det ingen tidigare forskning som kopplat ihop realismen med deontologin. Snarare tvärtom, forskare (ex. Harbour och Amstutz) har menat att utilitarismen är det enda etiska perspektivet som kunnat användas för att analysera realismen. Hur kan vi då överhuvudtaget rättfärdiga en stat som för en utrikespolitik där dess eget intresse tillgodoses, ett handlande som kan innebära det som Dunne och Smith exemplifierat med¹¹. Skulle någon vilja påstå att ljuga eller döda är en moralisk plikt som vi alltid ska följa? Svaret på en sådan fråga skulle troligtvis inte bifallas av många. Men realismen har inte som främsta mål att ljuga eller döda, de är enbart nödvändiga komponenter i den anarkiska situationen som staterna interagerar i.

För att applicera deontologin på realismen måste vi återigen hitta det värde som ligger till grund för vårt handlande. Inom realismen är det nationens intresse som bör utgöra grunden för allt handlande, därmed blir just själva *intresset* det värde som styr handlingarna. Konsekvensen av att sätta intresset som det värde som ska försvaras medger att handlingar som leder till att nationens intresse tillvaratas blir moraliskt rättfärdigat. Därmed skulle vi på nytt kunna applicera deontologin på agerande där lögn och dödande kan vara nödvändigt. Om sådant handlande skulle öka nationens säkerhet, men enbart då intresset *verkligen* skulle bejakas, kan det således godkännas. Därmed kan deontologin också förfäktas att realismen är en moralisk teori.

För att göra diskussionen mer konkret presenteras här ett exempel. Eftersom uppsatsens empiriska del kommer att belysa den amerikanska utrikespolitiken kommer exemplet att hämtas därifrån. När varje president i USA väljs svär han en ed innan han tillträder. Eden lyder som följer:

I do solemnly swear (or affirm) that I will faithfully execute the office of President of the United States, and will to the best of my ability, preserve, protect and defend the Constitution of the United States (<http://memory.loc.gov>)¹²

¹¹ Exempelvis, fuska, ljuga eller döda.

¹² Exakt URL: <http://memory.loc.gov/ammem/pihtml/pioaths.html>

Här ser vi att presidenteden innebär en förpliktelse att bevara, skydda och försvara konstitutionen. Vidgas diskussionen kan vi se detta ur ett realistiskt perspektiv där presidentens ed implicit innebär ett beskyddande av det amerikanska samhället. Om USA:s intressen hotas medför det att nationen också hotas vilket i sin tur medför att konstitutionen hotas. Därmed kan deontologin mycket väl passa in på den amerikanska presidenteden som innebär en plikt att agera mot de hot som kan skada amerikanska intressen. Men det är inte enbart i presidenteden som deontologin är framträdande. Henry Kissinger¹³ talar om en presidentens plikt då han säger: ”a nation’s survival is its first and ultimate responsibility; it cannot be compromised or put to risk” (1977:204). Detta uttalande kan på ett distinkt sätt knytas till deontologin.

Föga förvånande kan läsaren frapperas över mitt sätt att använda mig av deontologin¹⁴. Går vi till Kant för att få en definition av det kategoriska imperativet får vi två riktlinjer. ”[h]andla bara enligt en maxim som är sådan att du samtidigt kan vilja att den skulle bli allmän lag [...] [h]andla alltid så att du behandlar mänskligheten [...] som ett ändamål i sig, aldrig uteslutande som ett medel” (Tännsjö 2003:61-62). Här kan vi självklart finna invändningar mot det tidigare resonemang. *Vill* realister verkligen att intresset ska vara det centrala värde som styr utrikespolitiken, eller är det enbart ett faktum? Morgenthau menar att det är det nationella intresset som bör styra en viss nations politik gentemot andra nationer (1952:242)

Kan vi handla så att människan aldrig blir ett medel med den maxim som tidigare upprättats? Här uppkommer vissa komplikationer om vi strikt teoretiskt ska följa Kants resonemang om det kategoriska imperativet. När vi applicerat den realistiska tankekonstruktionen på deontologin har det tydligt påvisats att vissa människor kommer att behandlas som medel för att uppnå det högre målet. Även presidenten behandlas som ett medel för att föra en politik där nationens intresse sätts framför presidentens personliga åsikter om rätt och fel (Morgenthau 1952:35). Att uppnå Kants två förutsättningar för att handla enligt det kategoriska imperativet blir därmed omöjligt för en realist. Men enligt deontologin kan den realistiska teorin vara moraliska god. Om och när den kan definieras som god beror dock på vilket värde som prioriteras.

Även om nationens intresse hotas behöver det dock inte explicit innebära att en president måste ljuga, kriga eller döda för att tillvara ta det nationella intresset. Morgenthau menade exempelvis, tvärt emot vad man skulle kunna tro, att det amerikanska kriget i Vietnam stred *mot* USA:s nationella intresse eftersom det försvagade den amerikanska moralen. Därmed gäller det att överväga vilken handling som bejakar det nationella intresset främst. Även om realismen förespråkar en kraftfull utrikespolitik behöver en dito inte innebära att krig eller

¹³ Amerikansk realist och bl.a. utrikesminister mellan 1973 -1977.

¹⁴ Att någon skulle påstå att jag våldför mig på deontologin skulle inte frapperas.

andra våldshandlingar alltid används. Vad realismen främst menar är att militärt våld inte bör förkastas så som exempelvis idealisterna eller pacifisterna menar.

2.2.4 Realismen och moralen

Som tidigare nämnts erkänner realismen den nära kopplingen mellan etiken och politiken, även om realismen vill ha omvänd rangordning än etikerna. Men hur ser den realistiska teorin mer konkret på moral inom utrikespolitiken? Morgenthau menar att moralen spelar en framträdande roll inom politiken men reserverar sig på flera punkter. Den första distinktionen Morgenthau gör är den mellan ”official duty’, which is to think and act in terms of the national interest, and their ’personal wish’, which is to see their own moral values and political principles” (Morgenthau 1993:6). Detta kan ses som ett relativt klassiskt ”jag-roll-konflikt”, dvs. ”det handlar [...] om en konflikt mellan individens egen övertygelse och rollens krav” (Sjölin 2005:74). Utifrån epitetet ser Sjölin det som en konflikt mellan två sätt att betrakta ett och samma problem. Realismen ser inte detta problem utan menar att rollens krav ska styras, punkt slut. Detta hänger nära ihop med realismens syn på nationens intresse, ett intresse som är objektivt definierbart. Exakt vad som bejaktar det nationella intresset beror självklart på de omständigheter som råder mellan staterna. Därmed kan realismen undgå det potentiella moraliska dilemmat som föreligger i jag-roll-konflikt.

En annan viktigt distinktion som realisterna gör är skillnaden mellan personlig moral och moral som appliceras på en större grupp, exempelvis en stat. Kring denna problematik finns det dock stora skiljelinjer. Brown skriver: ”I do not see a major problem here, but others do [...] For the time being this problem will be noted and set aside” (2001:19-20). I bjärt kontrast står Carr som skriver:

[s]trange as it may appear, writers on international morality are not agreed among themselves [...] whether the morality which they wish to discuss is the morality of states or the morality of individuals. This point is so vital to the whole discussion that it must be cleared up on the threshold of our enquiry (1946:147)

Även Morgenthau diskuterar denna problematik (1993:238)¹⁵. Att se detta som ett problem snarare än att vifta bort det ter sig mer givande för den fortsatta diskussionen. Carr menar att det är svårt att applicera internationella lagar på dagens samhälle då de lagarna ofta uppkom då staten kunde ses som *en* person, monarken med oinskränkt makt. ”It was the personification of the state which made possible the creation of international law on the basis of natural law” (Carr 1946:148). I dagens demokratiska samhällen är det svårare att identifiera staten med en person då ledarna är valda av folket och sitter på sina poster så länge folket

¹⁵ Dock för Carr ett tydligare resonemang, därav belyser uppsatsens författare Carrs diskussion istället för Morgenthaus i detta stycke.

medger det. Därmed kan inte den moral som appliceras på en person direkt appliceras på en stat.

”The group person is not commonly expected to indulge in altruism at the cost of any serious sacrifice of its interest” (Carr 1946:158). Carrs syn på gruppen, och därmed staten, framkommer tydligt i detta citat. Därmed kan vi inte applicera en moral, bestående av exempelvis förbjudande av lögner, dödande, förledande etc., som många skulle se som föredömliga för individen. Däremot kan vi, som redan framlagts, se det nationella intresset som ett värde som staten förfäktar. Använder vi utilitarismen, vars högsta mål är att maximera nyttan åt störst möjliga antal, kan vi se att den går att applicera på ett kollektiv. Med deontologin blir det dock svårare, eftersom den enbart ser till själva handlingen.

Morgenthau diskuterar moraliska lagar och konsekvenser, dvs. deontologi kontra en utilitaristisk hållning. ”Ethics in the abstract judges actions by its conformity with the moral law; political ethics judges actions by its political consequences” (Morgenthau 1993:12). Initialt kan ett sådant tänkande ses som naivt och okunnigt, visst kan politiker handla utifrån moraliska lagar likväl som etiker i allmänhet kan resonera om konsekvenserna av handlingarna? Men liknande tankegångar är Richard Hare inne på. Enligt Hares modell handlar politiker utifrån regler i brådskande situationer. Översatt till ett realistiskt tankesätt kan vi tänka oss att ett omedelbart hot mot det nationella intresset automatiskt leder till vissa handlingar. Vid mer komplexa frågor med svåra avvägningar, menar Hare, är det ett utilitaristiskt perspektiv som anammats (Sjölin 2005:22). Om en stat tvekar kring exempelvis en intervenering blir det därmed konsekvenserna - gynnar det det nationella intresset? – som styr hur man väljer att agera. Således är det konsekvenserna av handlingen som generellt styr politiken eftersom politiska beslut i de flesta fall inte är plötsliga åtgärder, vilket Morgenthau också påpekar. Dock kan det spåras en viss inkonsekvens i Morgenthaus resonemang, eftersom han vill att statsmän ska följa den moraliska plikten att alltid försvara det nationella intresset.

Det kanske mest slående argumentet för att realismen skulle se sig själv som en moralisk teori bottnar i dess polemik med idealisterna som tog sin början under slutet av mellankrigsperioden¹⁶. Den idealistiska anda som förelåg under denna period hade inte resulterat i någon fred utan medförde istället krig. Genom att inte uppmärksamma den tyska imperialistiska tendensen, dess strävan efter makt, initialt efter Hitlers makttillträde blev konsekvenserna förödande. Morgenthau menar att ett realistiskt perspektiv direkt hade sett de imperialistiska tonerna som fanns i Hitlers politik (1993:77) vilket hade kunnat undanröja ett storskaligt krig. Genom att betrakta utrikespolitiken utifrån ett maktperspektiv kan stater agera

¹⁶ En intressant passus här är Donnelly som menar att realismen snarare bör ses som en negativ teori, dvs. den definierar sig mot idealismen (2002:105 ff.)

snabbare när hot uppkommer än att vänta tills hotet vuxit sig starkare¹⁷. Donnelly fångar detta träffande: ”realist present a politics of power in the pursuit of the national interest as the only plausible alternative to an even more violent world” (2002:93).

Dessutom menar realismen att det anarkiska system som världens stater agerar i medför en osäker tillvaro för staten. Samtidigt är det enbart inom statens ramar som moralen kan fortleva, därmed är den individuella moralen beroende av statens överlevnad. ”The state is one of the few relatively stable means by which social interest and values can be secured. Therefore its interests have a special instrument value” (Donnelly 2002:93). Om nationens intresse negligeras kan det få konsekvenserna att även nationens överlevnad hotas, därmed skulle den individuella moral som medborgarna i ett samhälle eftersträvar upphöra eftersom nationen skulle sluta existera.

Därmed kan vi konstatera att de klassiska realisterna, med Morgenthau och Carr i spetsen, frekvent diskuterar moralens inverkan på samspelet mellan nationerna.

2.3 Realismen en moraliskt god teori?

Hur bör vi då se realismen utifrån ett etiskt perspektiv? Kan vi konstatera att realismen är moralisk? På den sistnämnda frågan kan vi, utifrån den ovanstående analysen, svara jakande. Men därmed har vi inte konstaterat mer än vad som gjorts i tidigare forskning. Att påstå att något är moraliskt innebär inte mer än att något åtminstone inte är amoraliskt. Den mer konkreta frågan är om den moral som realismen presenterar bör ses som god? Den frågan är mer komplicerad och hör egentligen inte hemma i en empirisk-teoretisk värdeanalys, utan snarare i en normativ-teoretisk värdeanalys. Om frågan trots allt ska besvaras på ett vetenskapligt sätt, behöver vi den metodlogiska hjälpen som Badersten presenterade¹⁸. Beroende på vilket värde som vi menar är gott ger det således olika svar på om realismen är en god moralisk teori. Sett utifrån det realistiska perspektivet blir teorin god då dess främsta värde är det nationella intresset, speciellt eftersom det är ett intrisikalt värde. Genom att bejaka detta värde agerar teorin på ett moraliskt föredömligt sätt. Uppsatsen författare kommer dock inte ta någon normativ ställning till detta resultat.

Precis som påpekades i uppsatsens inledning¹⁹ är det viktigt att klargöra utifrån vilket perspektiv som vi betraktar moralen på. Denna uppsats har valt att betrakta moralen och realismen utifrån ett realistiskt perspektiv. Därmed bör det kanske inte

17 George W. Bush och Tony Blair förde liknande argument innan interveneringen i Irak 2003.

18 Se avsnitt 1.4, sid. 6

19 Se avsnitt 1, sid. 2

frappera att analysen kommer fram till att realismen är en god teori. Sett utifrån andra utrikespolitiska perspektiv hade dock teorin säkert inte kommit att betraktas som en moraliskt god teori. Men att analysera huruvida realismen är moraliskt god eller ej sett utifrån ett annat perspektiv kommer inte att ske i denna uppsats. Vi bör åtminstone kunna konstatera att realismens belackare inte hade satt det nationella intresset som ett eftersträvansvärt värde. Därmed blir det svårt att se att de skulle kunna acceptera realismen som en moralisk god teori.

2.4 Realismen, moralen och metoden

Innan kapitlet om realismen avslutas kan det vara på sin plats att diskutera resultaten rent metodologiskt. Som tidigare nämnts är det av yttersta vikt att explicit visa på vilket värde som används vid normativ forskning, oavsett om studien är normativ teoretisk eller empirisk teoretisk. Det samma gäller om värdet är intrinsiskt eller "extrinsiskt". Om inte dessa krav redogörs för uppkommer den vetenskapliga skepticism som Brown poängterar:

amongst students of International Relations there is resistance to the idea that we can think systematically and logically about ethical issues, and moral principles are often regarded as judgments of taste which it would be somehow improper to ask those who claim to hold to defend (2002:23).

Som tidigare påpekats finns det få explicita ställningstaganden då det gäller att sätta ett värde. Föga förvånande tycks flertalet av forskarna implicit tala om individuell etik som allmängiltig även för nationers agerande. Vad som är moraliskt fel tycks utgå från det som citerats av Dunne och Schmidt, dvs. att ljuga, döda och fuska. Värderingar som kan spåras tillbaka i den kristna historien som präglad Västeuropa under tvåtusen år. Att ifrågasätta dessa värderingar eller problematisera de genom att applicera de på större grupper eller något abstrakt som en stat tycks inte falla någon i smaken förutom hos realisterna själva. Att många av dessa texter inte skulle klara av en opponering enligt de interna eller externa giltighetsprövningarna (Badersten 2005:12-17) tycks påfallande.

En distinktion tycks ha sina rötter i olika ontologiska samt epistemologiska skiljelinjer. Flera författare (exempelvis Amstutz 2005) tycks förespråka ett värdeobjektivistisk perspektiv, där vissa värden är objektivt goda. Samtidigt förespråkar realismen en mer subjektiv moral, eller åtminstone en moral per stat. "The ethics of nationalism [dvs. en subjektiv moral] have been on the ascendancy throughout the world for the last century and a half" (Morgenthau 1993:240). Anledningen till att den nationella moralen vuxit sig starkare kan möjligtvis återfinnas i realismens beskrivning av distinktionen mellan staten som en person och staten som representant för dess medborgare. Om staten definierades som en person kunde en individuell moral tydligare appliceras på det utrikespolitiska agerandet. Då, den demokratriska, staten idag har ett större ansvar för dess

medborgare är det centralare att se till *hela* nationens intresse, snarare än till den enskilde ledarens intresse.

I realismens fall finns det dock ett metodologiskt dilemma, samtidigt som den nationella etiken har stärkt sin ställning gentemot en mer universell moral kvarstår dock ett universellt värde; nationens intresse. I sin bok *American Foreign Policy* radar Morgenthau upp en önskelista. Denna önskelista avslutas med:

And, above all, remember always that it is not only a political necessity but also a moral duty for a nation to follow in its dealings with other nations but one guiding star, one standard for thought, one rule for action: The National Interest (1952:242)

Det metodologiska problemet som uppkommer är realismens dubbla inställning till värdeteorin (Badersten 2005:8). Att hävda det nationella intresset som ett primärt värde är ett tydligt värdeobjektivistiskt ställningstagande, samtidigt menar Morgenthau att det *inte* finns någon universell moral. Om nationens intresse är ett universellt värde, hur kan vi då hävda att etiken "nationaliserats"? Ett universellt värde förutsätter en universell etik som styrs av detta värde.

Denna inkonsekvens tycks inte realismens frontfigurer uppmärksamma. Möjligen beroende på ointresset att se normativa frågor som vetenskapliga under en period där uttalanden som "[p]olitical realism believes that politics, like society in general, is governed by objective laws that have their roots in human nature" (Morgenthau 1993:4) inte sågs som uppseendeväckande. Någon utarbetad metod för normativ vetenskap fanns helt enkelt inte, åtminstone inte inom internationell politik. Spegele skriver:

But with the rise of logical positivism and logical empiricism in the philosophy of science [...] many people apparently became convinced that the intimate connection between morality and the study of international politics constituted an obstacle to a scientifically valid understanding of the subject (1996:191).

Att inte erkänna normativ forskning som vetenskaplig får konsekvenser när vi nu analyserar realismen utifrån ett etiskt perspektiv. För det första insåg inte realisterna att de faktiskt laborerade med ett universellt värde, det vill säga det nationella intresset, något de aldrig antog som ett värde. Därmed upptäcker Morgenthau aldrig inkonsekvensen. Det blir bland annat tydlig då Morgenthau tycks mena att det är konsekvenserna som styr det politiska handlandet, samtidigt som han helst hade sett att det var den moraliska plikten att tillvarata det nationella intresset som borde styra agerandet. Frågan är om det inte är tvärtom, att plikten är det som är mer framträdande än konsekvenserna. Att förenkla politiken, som Morgenthau och Hare tycks göra, och mena att det generellt sett är konsekvenserna som styr handlandet sig som en förhastad slutsats. För det andra såg sig realisterna tvungna att laborera med kristna värden (Morgenthau 1986:xxiv) vilket ledde till kraftiga inskränkningar på hur långt de kunde nå i deras normativa resonemang.

Detta medför att dagens metodik gör det naturligare att belysa realismen utifrån ett normativt perspektiv, samtidigt som vi kan se flera brister i realismens metodlogiska resonemang.

Kan vi då lösa det metodlogiska problemet mellan individuell och en kollektiv moral? Att nå ett svar på detta ter sig ytterst komplicerat, snarare gäller det kanske att belysa den problematik som uppkommer då vi jämför två olika fenomen. Om vi tydliggör att det, enligt realismen, existerar en distinktion mellan kollektiv och individuell moral ökar förståelsen för dess resonemang.

3 Utrikespolitiska doktriner och realismen

Efter att definierat innehållet i realismen, belyst teorin utifrån de etiska perspektiven, diskuterat realismen och dess förhållande till moral samt en mer generell diskussion om normativa utsagor och metod har vi kommit till den andra delen av uppsatsen. Här kommer jag att presentera de valda presidenternas doktriner och sedan belysa dessa utifrån det som tagits upp i teoridelen. Tesen som kommer drivas här framhåller att den amerikanska utrikespolitiken, definierad i dess doktriner, kan ses utifrån ett realistiskt perspektiv. Inledningsvis kommer de republikanska presidenterna Ronald Reagan och George W. Bush att diskuteras, därefter kommer Jimmy Carter att avhandlas.

3.1 Doktriner

Innan själva analysen börjar kan det vara på sin plats att lite kort betrakta fenomenet utrikespolitiska doktriner. Oftast är det en president, eller någon annan högt uppsatt regeringsrepresentant, som officiellt gör ett uttalande. Därefter får doktrinen namn efter den personen som uttalat den, exempelvis Monroedoktrinen eller Trumandoktrinen. Någon konkret linje kring hur doktriner utformas eller presenteras finns inte. Nationalencyklopedin definierar doktrin som: ”lära eller lärosats (avsedd att styra det praktiska handlandet), norm, särskilt i politiska och militära frågor” (<http://www.ne.se>)²⁰.

Oftast växer doktrinerna fram på ett naturligt sätt, sedan väljer forskare och politiska kommentatorer att kalla ett visst tal för själva doktrinen. Dessutom väljer den nästkommande president att antingen modifiera eller skapa en egen. Således har de flesta amerikanska presidenter en doktrin uppkallad antingen efter sig själv eller från någon annan högt uppsatt person. Syftet med doktrinen är att fastställa hur regeringen, generellt sett, vill föra sin politik gentemot andra stater. Doktrinen hjälper både allmänhet, media och forskare att tydligare förstå beteendet för hur och varför en stat agerar som den gör gentemot andra stater. Därmed kan doktriner vara ytterst användbara för att analysera en viss presidents utrikespolitik.

²⁰ Exakt URL http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=155126&i_word=doktrin

3.1.1 Analysschemat

För att öka den vetenskapliga tyngden och stringensen i analysen av de utrikespolitiska doktrinerna har idé- och ideologianalysen använts. Denna analys kan användas för att analysera hur en aktörs ”föreställning om hur man bör handla” (Bergström & Boréus 2000:148) ser ut. Mer konkret skulle man kunna definiera analysen som en *inhållslig idéanalys*, dvs. där författarens syfte med analysen blir att kartlägga hur presidenterna resonerar då de argumenterar för sin doktrin. Vad som dock är viktigt i en idé- och ideologianalys är att inte enbart betrakta de idéer som florerar i den text man vill undersöka utan att även sätta in idéerna i en kontext. Detta för att ytterligare förstå varför en idéströmning uppstår vid just det specifika tillfället/tillfällena som ska undersökas. Ytterligare ett argument för användandet av idé- och ideologianalysen beror på dess förmåga att inte bara studera det explicita utan även det underförstådda, dvs. att belysa det dolda (Bergström & Boréus 2000:165). Detta hänger intimt samman med valet av teori samt författarens ontologiska samt epistemologiska ställningstaganden.

3.2 Republikanska doktriner och realismen

Här kommer de båda republikanska presidenternas doktriner att behandlas. Anledningen till att dessa två hamnar under samma rubrik, beror just på att de båda är republikaner. Även om det finns divergens mellan de båda presidenterna tillhör de samma parti och delar därmed vissa grundvärderingar.

Först gäller det att identifiera vilka tal som generellt anses som deras doktriner. Amstutz skriver om Reagan: ”[o]ne of the most significant expositions of the emerging new doctrine was a speech given by Reagan in June 1982 before the British parliament at Westminster” (2005:155). Men som Amstutz också poängterar är fallet med Reagans doktrin något svår att fastställa eftersom den växer fram under en längre period. Dock väljer jag att utgå från detta tal eftersom det var här grunden lades för Reagans doktrin. I fallet Bush gäller följande tal. “The administration pulled the main strands of its emerging strategy together in time for Bush’s commencement address at West Point on June 1, 2002” (Daalder och Lindsay 2003:121 se även Schlesinger 2004:24). Därmed har vi identifierat vilka tal det är som kommer att användas och analysen kan ta vid.

3.2.1 Reagandoktrinen

Hur beskriver Reagan sin vision om den utrikespolitik som han vill föra? I sitt tal inför det brittiska parlamentet är det ett ord som upprepas som ett mantra: *frihet*. Reagan säger: “Well, this is precisely our mission today: to preserve freedom as well as peace. It may not be easy to see; but I believe we live now at a turning

point” (<http://www.millercenter.virginia.edu>)²¹. Initialt kan ett sådant uttalande ses som liberalt eller idealistiskt snarare än den maktpolitik som realismen bejakar. Det är precis häri styrkan ligger i den realistiska teorin och idé- och ideologianalysen, sätt in uttalandet i ett bredare sammanhang för en mer adekvat förståelse. Morgenthau skriver:

It is a characteristic aspect of all politics [...] that frequently its basic manifestations do not appear as what they actually are – manifestations of a struggle for power. Rather, element of power as the immediate goal of the policy pursued is explained and justified in ethical, legal or biological terms (1993:99).

Hur bör vi då förstå Reagandoktrинens förfäktande av demokrati och frihet för individen? Vad Reagan först och främst ville göra var att bekämpa kommunismen och förhindra dess avancemang i den bipolära världen genom att försvara kommunismens fiende, demokratin. Men Reagan hade vidare ambitioner än att enbart bekämpa kommunismen, han ville ge sig ut på ”a crusade for freedom”. “I do not believe that Soviet Russia desires war. What they desire is the fruits of war and the indefinite expansion of their power and doctrines” för att möta detta hot säger Reagan att USA och dess allierade måste sprida frihet och demokrati “as rapidly as possible in all countries”.

Sett utifrån ett realistiskt perspektiv kan vi då se att Reagan inte ville föra en defensiv politik vis å vi Sovjet utan en offensiv politik. En offensiv politik gentemot en motståndare bör, förutsatt att offensiven lyckas, öka makten hos den offensiva parten. Reagan frågar sig vilken sorts människor vi bör vara och ger svaret ”free people, worthy of freedom and determined not only to remain so but to help others gain their freedom as well”. Därmed gäller det att öka demokratis domäner på bekostnad av kommunismen. Carr diskuterar universella normer, exempelvis demokrati och frihet, verkliga betydelse för den internationella politiken

What matters is that these supposedly absolute and universal principles were not principles at all, but the unconscious reflexions of national policy based on a particular interpretation of national interest at a particular time (1946:87).

I fallet Reagan kan vi därmed se hur bejakandet av frihet även speglar det amerikanska intresset.

I frågan om hur dessa mål ska uppnås pekar Reagan åt det militära hållet “that's why we must continue our efforts to strengthen NATO even as we move forward”. Där Reagan uttalar de tydligaste realistiska dragen gäller det militärens roll för

²¹ Exakt URL

http://www.millercenter.virginia.edu/scripps/diglibrary/prezspeeches/reagan/rwr_1982_0608.html
hädanefter kommer inga fler hänvisningar att ges då Reagans tal citeras, då alla citat är hämtade från ovanstående adress.

freden. "Our military strength is a prerequisite to peace". Ett uttalande som Morgenthau säkerligen skulle ha applåderat.

Morgenthau menar, som tidigare nämnts, att det inte finns några universella normer utan att all politik bör ses utifrån ett visst land, "each nation comes to know again a universal morality – that is, its national morality – which is taken to be the one that all the other nations ought to accept as their own" (Morgenthau 1993:242). Reagan försöker kringgå detta genom att hävda: "This is not cultural imperialism, it is providing the means for genuine self-determination and protection for diversity". Detta skapar ytterligare en maktkamp om vems normer som är "mest" universella.

Reagan talar också om de hot som föreligger: "There are threats now to our freedom, indeed to our very existence, that other generations could never even have imagined". Även detta är ett citat som mycket träffande tilltalar realismen. Realismen beskriver det anarkiska systemet som grunden för varför stater måste sätta det nationella intresset och nationens säkerhet som primära mål. Därefter fortsätter Reagan: "There is first the threat of global war. No President, no Congress, no Prime Minister, no Parliament can spend a day entirely free of this threat". Därmed ger han, implicit, sig själv i uppdrag att föra den offensiva politiken mot Sovjet.

Även om Reagan ofta uttrycker sig i liberala tongångar om demokrati och frihet är dessa tongångar enbart uttryck för en offensiv realistisk politik. Genom att i största möjliga mån stödja kommunismens motståndare kommer Reagan att inte bara öka den amerikanska makten, och därmed bejaka USA:s nationella intresse utan även göra det genom att tala om ideal och värderingar som få i västvärlden skulle opponera sig emot.

3.2.2 Bushdoktrinen

Hur ser då Bushdoktrinen ut? Kan den också beskrivas och förstås utifrån det realistiska perspektivet? Bushdoktrinen kan beskrivas som en än mer explicit realistisk doktrin än den mer implicita Reagandoktrinen. Hur gestaltar sig då detta? Innan analysen tar vid är det på sin plats att belysa den utrikespolitiska omvälvning som skett sedan Reagans dagar. Bush sammanfattar sin syn på den nya situation som USA befinner sig i efter den elfte september.

For much of the last century, America's defence relied on the Cold War doctrines of deterrence and containment. In some cases, those strategies still apply. But new threats also require new thinking (<http://www.whitehouse.gov>)²².

²² Exakt URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>. Hädanefter kommer inga fler hänvisningar att ges då Bushs tal citeras, då alla citat är hämtade från ovanstående adress.

Vad Bush antyder här är på ett visst sätt en återgång till Reagandoktrinen, dvs. det nya tänkandet gäller inte ett defensivt krig, tvärtom. Skillnaden är dock att Bush för en än tydligare offensiv utrikespolitik.

Yet the war on terror will not be won on the defensive. We must take the battle to the enemy, disrupt his plans, and confront the worst threats before they emerge. In the world we have entered, the only path to safety is the path of action. And this nation will act.

Med preventiva åtgärder, där den amerikanska militärens överväldigande makt ska användas, kommer kampen att föras. Det tydligaste exemplet är USA:s intervenering i Irak²³. Även om Morgenthau inte uttalat menar att preventiva krig är passande för att uppnå en säkrare fred exemplifierar han ofta med den anglosaxiska världens tafatthet gentemot tredje riket.

Om den amerikanska militärens överväldigande makt säger Bush: "America has, and intends to keep, military strengths beyond challenge". Bush blir även en explicit realist då han återkommer till termen power upprepade gånger under sitt tal. Exempelvis när han beskriver vad den amerikanska flaggan representerar: "the American flag will stand not only for our power, but for freedom" I frågan hur terrorismen ska bekämpas fortsätter Bush: "and we will oppose them with all our power".

Bush fortsätter även traditionen att åberopa liberala värderingar som försvar för sitt agerande. Först visar Bush på ett tydligt sätt att USA faktiskt står för de rätta värderingarna. "We are in a conflict between good and evil, and America will call evil by its name". Precis som Reagan hävdar Bush att det inte är någon form av kulturimperialism bakom dessa ställningstaganden:

Some worry that it is somehow undiplomatic or impolite to speak the language of right and wrong. I disagree. Different circumstances require different methods, but not different moralities.

Bush är den enda av de tre presidenterna som explicit talar om moralens roll. "Moral truth is the same in every culture, in every time, and in every place", ett tydligt deontologiskt och värdeobjektivistiskt perspektiv.

Därefter fortsätter Bush: "We fight, as we always fight, for a just peace -- a peace that favours human liberty [...] And we will extend the peace by encouraging free and open societies on every continent". Dessa tydliga liberala värderingar kan dock skärskådas med ett realistiskt perspektiv. Genom att få fler länder med liknande värderingar med sig stärks den amerikanska positionen och därmed den nationella säkerheten och intresset. Frågan blir vad tolkningen av ordet uppmuntran innebär, är det enbart en passiv eller en mer aktiv? Utifrån vad Bush sagt om sin uppfattning

²³ Som föregick utan en aktiv krigshandling, något som förutsätts för ett legitimt krig inom "just war teorin" (Walzer:2000:61-63), en teori som förhärskar inom exempelvis FN.

om moral, kan vi anta att den snarare kommer vara aktiv än passiv, eftersom USA – och Bush – vet vad som är det ”rätta”.

3.3 Idealisten som realist?

Innan analysen av utrikespolitiska doktriner avslutas ska vi analysera om även idealisten Jimmy Carter, säkerligen den främsta sedan president Woodrow Wilsons dagar, också kan ses utifrån realismen. Anledningen till att Carter valts som studieobjekt beror i högsta grad på att han ofta beskrivs som en idealist. Kan vi även se Carter som en realist, bör slutsatsen att den amerikanska utrikespolitiken främst kan ses utifrån ett realistiskt perspektiv stärkas. Att republikansk politik kan ses utifrån realismen frapperar säkerligen inte många läsare, men om även Carter skulle kunna påstås haft en realistisk utrikespolitisk doktrin stärks författarens hypotes.

3.3.1 Bilden av Carter

Hur ser då den generella bilden av Carter ut. Amstutz sammanfattar denna bild mycket träffande.

President Jimmy Carter also contributed to the resurgence of political idealism in the late twentieth century with his optimistic conception of international relations and his Wilsonian confidence in law and human rights (2005:55).

Bilden av idealisten förstärktes ytterligare år 2002 då han mottog Nobels fredspris med motiveringen: “for his decades of untiring effort to find peaceful solutions to international conflicts, to advance democracy and human rights, and to promote economic and social development” (<http://www.nobel.no>)²⁴.

3.3.2 Carterdoktrinen

Hur ser då Carterdoktrinen ut? Är realismen verkligen rätt teori för att belysa denna, tillsynes, idealists doktrin? Svaret på frågan är jakande. Carter lägger fram sin doktrin först med sitt *State of the Union*²⁵ 1980 (Hegge 1984:16, se även Stork 1980:3), vilket medför vissa komplikationer. Ett år senare förlorade Carter presidentvalet, och därmed fick han inte ytterligare tid att mer konkret realisera sina tankegångar. På ett mer explicit sätt än Reagan talar Carter i realistiska ordalag om sin vision för utrikespolitiken. Först redogör Carter för situationen för unionen:

²⁴Exakt URL: http://www.nobel.no/eng_lau_list.html

²⁵ Varje år ska den sittande presidenten presentera tillståndet i nationen.

”These two acts [amerikanska gisslan i Iran och Sovjets invasion i Afganistan] -- one of international terrorism and one of military aggression--present a serious challenge to the United States of America” (<http://www.jimmycarterlibrary.org/>)²⁶. Denna utmaning säger Carter kommer att mötas med “diplomatic and political wisdom, economic sacrifice, and, of course, military capability”.

I sitt tal framlägger Carter vad som kommit att vägleda amerikanskt agerande på den internationella arenan under tre decennier.

An attempt by any outside force to gain control of the Persian Gulf region will be regarded as an assault on the vital interests of the United States of America, and such an assault will be repelled by any means necessary, including military force.

Efter Sovjets invasion av Afghanistan under julen 1979 såg USA sin oljetillförsel hotad. En tillförsel som var, och fortfarande är, ytterst viktig för den amerikanska nationens ekonomi. Detta område skulle försvaras för den amerikanska nationens intresse.

Den tydligaste kopplingen till realismen framkommer då Carter säger: “We continue to pursue these specific goals: first, to protect the present and long-range interests of the United States”. Här framkommer således att det främsta målet är att tillvara ta den amerikanska nationens intressen, ett uttalande som säkerligen skulle uppskattas av Morgenthau²⁷. Även när det gäller hur målen bör uppnås framkommer, explicita, realistiska resonemang. ”I'm determined that the United States will remain the strongest of all nations”. För att detta ska kvarstå pekar Carter bl.a. på att: ”we've increased annually our real commitment for defense [...] We've helped to strengthen NATO and our other alliances”. Det är därmed främst genom militär makt som USA kan känna sig säkert och ha en förmåga att bevaka sina intressen.

Vad som frapperar är när Carter talar om mänskliga rättigheter och demokrati. Det är inte dess universella godhet, utan snarare hur de spelar amerikansk intressen i händerna som Carter betonar: “our support for human rights in other countries is in our own national interest [...] The peace treaty between Egypt and Israel is a notable achievement which represents a strategic asset for America”. Att påpeka USA:s välvilja att sprida sina egna värderingar inför folket är ett genomgående tema för de tre presidenterna men det är, förvånande nog, främst Carter som talar om välvilja och amerikanska intressen i samma mening.

Vad som framkommer är inte en idealistisk statschef, utan snarare en statschef som vet vilken roll USA har samt hur nationen ska fortsätta att spela den rollen. Genom att öka resurserna till militären och bejaka amerikanska värderingar gentemot andra stater kommer nationens intressen att tillvaratas

²⁶ Exakt URL: <http://www.jimmycarterlibrary.org/documents/speeches/su80jec.phtml>

²⁷ Se Morgenthau önskelista på sid. 19

3.4 Amerikanska utrikespolitiska doktriner sett ur ett realistiskt perspektiv

Efter att ha presenterat de tre presidenternas doktriner är det dags att analysera de resultat som framkommit. Vilka slutsatser kan vi då dra? Till att börja med finns det ett relativt starkt samband mellan den realistiska tanketraditionen och de tre presidenternas doktriner. Vad som förvånar, utifrån författarens förförståelse, är Reagans implicita tongångar, detta samtidigt som Carter formulerar sin doktrin i ett relativt explicit realistiskt resonemang. Att Bush uttalar sig på ett synnerligen realistiskt sätt är det resultat som frapperar författaren minst.

Vad innebär då detta resultat? Kan vi säga att resultaten, utan några nomotetiska ambitioner, pekar mot att den amerikanska utrikespolitiken, framförd i doktrinerna, generellt sätt bejakar den realistiska teorin? Hade analysen enbart gjorts utifrån republikanska presidenter hade vi troligtvis kunnat säga att realismen kan förklara republikanernas doktriner, men knappast demokraterna, åtminstone inte Carter – 1900-talets stora idealist tillsammans med Wilson. Just därför har även Carter tagits med i analysen som ett "least likely case". När även mitt "least likely case" således visat att även han använder realistiska termer i sin doktrin vågar jag därmed dra slutsatsen, att den amerikanska utrikespolitiken, definierad i dess doktriner, kan och bör ses utifrån ett realistiskt perspektiv. Det främsta problemet som författaren ser är definitionen av det nationella intresset. Även om de tre presidenterna bejakar detta intresse behöver det inte innebära samma slutledning av vilken handling som främjar det amerikanska intresset.

Dock kvarstår ett metodologiskt problem eftersom författaren valt att enbart belysa doktrinerna utifrån ett perspektiv. Hur kan vi veta att realismen verkligen belyser de amerikanska doktrinerna på det tydligaste sättet? Eftersom jag inte undersökt huruvida exempelvis liberalismen ser ut bör vi väl inte kunna dra någon slutsats om vilken teori som bäst kan förklara doktrinerna? Denna och andra frågor kommer att problematiseras i den avslutande delen av uppsatsen.

4 Diskussion

I denna diskussion kommer de resultat som framkommit att diskuteras och problematiseras. Jag kommer också att knyta ihop uppsatsen genom att, återigen, ta fram de teser som har drivits.

4.1 Realismen och doktrinerna sedda utifrån teserna

I uppsatsen syfte presenterade jag mina två teser som jag antingen vill bekräfta eller, om teserna inte stämde, falsifiera. De två teserna som presenterades var 1) jag menar att den utrikespolitiska teorin *realismen* bör ses som en moralisk teori och 2) jag menar att amerikanska presidenters utrikespolitiska doktriner kan ses utifrån ett realistiskt perspektiv. Hur kan vi då se dessa teser i ljuset av det material som presenterats och analyserats?

4.1.1 Aspekter som talar för teserna

Resultaten i uppsatsen pekar åt ett styrkande av de teser som drivits. Men innan ett sådant konstaterande kan vinna vetenskapligt gillande gäller det att problematisera de resultat som framkommit. Är realismen moralisk? Frågan aktualiserar tre problem, dels distinktionen mellan amoral och moral, dels vilka värden som definieras som moraliskt goda och dels om vi över huvudtaget kan tala om en teori som moralisk.

Att påstå att något är moraliskt behöver inte explicit innebära att det också är något gott, detta innebär enbart att något inte är amoraliskt, dvs. en avsaknad av moral (<http://www.ne.se>)²⁸. Denna distinktion glöms ofta bort då moral diskuteras. Om vi ska säga att något är moraliskt gott måste ett gott värde definieras. Detta värde kan, rent teoretiskt, vara vad som helst, dvs. en form av värderelativism. Att exempelvis hävda värdet rättvisa²⁹ ses ofta som relativt oproblematiskt. Att däremot hävda att det nationella intresset kan vara ett värde som ses som moraliskt gott skulle säkert inte bifallas av någon större skara. Buckler skriver om Isaiah Berlin³⁰: ”[i]t should

²⁸ Exakt URL http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O103437&i_word=amoral

²⁹ Något John Rawls gjort (1972).

³⁰ En av positivismens kritiker och förfäktare för normativa frågor i vetenskapen.

be noted that Berlin's argument in no way entails a complete 'relativism', such that a person could choose *any* set of ends or principles" (2002:185). Men kan vi verkligen förfäktas en relativism samtidigt som vissa värden inte får utnyttjas? Bli det inte då snarare en form av kristen västerländsk relativism? Om vi dock drar värderelativismen till dess spets kan vi sätta nationens intresse som vägledande värde för presidenterna. Eftersom denna studie klassificerats som en empirisk-teoretisk värdeanalys behöver inte det värde som uppsatsen använt problematiseras i någon större utsträckning. Själva innebörden av empirisk-teoretisk forskning är att belysa de värden som existerar. Att realismen sätter det nationella intresset som ett intrinsiskt värde torde vara utom alla tvivel.

Kan vi påstå att realismen är den teori som bäst kan förklara de tre amerikanska utrikespolitiska doktrinerna? Utifrån de tre doktriner som analyserats finner vi relativt gott om belegg för att realismen är den mest distinkta teorin för att analysera USA:s utrikespolitik. Som tidigare nämnts antogs att Reagan och Bush kunde placeras i det realistiska facket. Om Carter skulle göra det var mer osäkert, samtidigt antogs att *om* realismen kunde förklara Carters doktrin så borde vi rent deduktivt kunna anta att det samma skulle gälla för alla doktriner. Då Carters doktrin visar tydliga dragningar åt realismen bör vi därmed kunna dra slutsatsen att realismen *är* den teori som bäst kan förklara amerikanska utrikespolitiska doktriner. Denna slutsats ska dock inte ses som nomotetisk, utan snarare som en fingervisning om att realismen bör användas för att analysera amerikansk utrikespolitik.

Genom att använda realismen och idé- och ideologianalysen kan vi se genom talen och inte enbart förstå det explicita utan även implicita. Dessutom ökar förståelsen för doktrinerna genom att sätta in de i en kontext. Ytterligare något som kännetecknar realismen är dess starka fokusering på aktörer vilket underlättat i den empiriska delen. Dock inser uppsatsens författare att invändningar kan framföras. Dessa invändningar kommer också att belysas i nästa stycke.

4.1.2 Aspekter som talar mot teserna

Även om det hitintills framkommit starka belegg för att mina teser skulle stämma finns det fortfarande invändningar som vi kan rikta mot det uppvisade resultatet. Först kommer jag att behandla invändningar mot mitt teoretiska resonemang för att sedan problematisera mina empiriska exempel.

Vilka invändningar kan då framföras mot den teoretiska delen av uppsatsen? Bör realismen verkligen betraktas som en moralisk teori? Och kan verkligen en teori vara moralisk/amoralisk? En klar brist i uppsatsen ligger i att det enbart är realismen som fått komma till tals, vilket begränsar perspektivet. Huruvida realismen är en moralisk teori eller ej kan väl inte enbart besvaras utifrån realismen? Självklart finns det en viktig poäng i denna fråga. Men samtidigt har jag valt att avgränsa uppsatsen för att kunna fokusera på realismen. Detta medger att andra teories syn på realismen kan vara väl så intressanta men att inte ta upp andra

teorier innebär inte något avgörande problem för denna uppsats. Även om det skulle vara intressant att belysa realismen från en annan teori eller ett annat perspektiv har författaren klargjort att denna studie enbart ska fokusera på realismen. Att däremot belysa huruvida realismen är moralisk eller ej utifrån något annat perspektiv återstår att utforska.

Kan en teori vara moralisk? Frågan är abstrakt och är svår att besvara på något positivt sätt. Däremot kan vi betrakta frågan på ett negativt sätt där realismen motståndare ofta utmålar realismen som en teori utan moraliska skrupler. Kan realismens motståndare påstå att teorin är en omoralisk eller en amoralisk teori bör vi således kunna påstå att den också kan vara moralisk, ja till och med moraliskt god, om sådana belägg finns.

Därmed kan de argument som riktas mot den teoretiska halvan uppmärksammas och belysas, men faktum kvarstår att realismen *är* en moraliskt god teori om vi belyser teorin utifrån en empirisk-teoretisk värdeanalys med realismen som studieobjekt.

Av det som framkommit bör fokus snarare riktas mot tesen att realismen är den teori som bäst kan förklara doktrinerna. En inledande kritik som kan riktas mot resultatet är realismens starka betoning av makt, oavsett officiellt ställningstagande, dvs. oavsett vad en politiker säger kan vi belysa det utifrån ett maktperspektiv. Detta medför, självklart, en stark begränsning av teorin. Kan det inte förekomma några andra perspektiv? Kan inte en ledares tal om demokrati och frihet ses som liberala uttalanden, där ett liberalt perspektiv bäst hade förklarat doktrinen? I viss mening kan detta möjligtvis vara sant. Genom att hela tiden leta efter det maktperspektiv som realismen betonar blir uppsatsen självklart begränsad. Det är möjligt att realismen betoning av ett maktperspektiv ibland kan vara lite för hårt, men samtidigt fokuserar andra utrikespolitiska teorier lika hårt på deras specifika kärna.

Morgenthau skriver: ”[t]he president who had declared his intention to make the protection and promotion of human rights the cornerstone of his foreign policy spoke to the Soviet Union in the language of John Foster Dulles³¹” (1993:162). Att detta skulle kunna gälla Reagan, själv en banerförare mot Sovjetunionen, och Bush bör stå utom alla tvivel. Men kan det även appliceras på Carter? Vad som framkommit i doktrinen är att Carter är den enda president som explicit talar om demokrati och frihet i samma mening som han också betonar hur dessa framhäver amerikanska intressen. Därmed bör Carter kunna betraktas som en Dulles.

Här uppkommer nästa invändning mot tesen. Carter formulerade sin utrikespolitiska doktrin när han hade mindre än ett år kvar av sin mandatperiod. I början av

³¹ Hårdför amerikansk utrikesminister under president Dwight D Eisenhower som ofta talade om Sovjet i termer av ondska, varför kompromisser med Sovjet borde undvikas.

presidentperioden hade Carter minskat militärens anslag och motsatt sig en hårdför politik mot Sovjet, detta medförde att flera länder hamnade inom den sovjetiska sfären, exempelvis Afghanistan. Carter insåg faran för USA om Sovjet skulle fortsätta tränga söderut ner mot den arabiska halvön och dess oljekällor. Efter att ha insett denna fara ändrade Carter successivt sin utrikespolitik (Hargrove 1988:146 ff.) och i januari 1980 deklarerade han sin doktrin³². Därmed blir det problematiskt om vi också vill hävda att den utrikespolitiska doktrinen är lika med den politik som fördes. Innan doktrinen tillkomst hade Carter fört en mer ”idealistisk” politik (Hargrove 1988:120-137). En politik som medfört att det amerikanska inflytandet decimerat, samtidigt som Sovjets hot mot USA:s intressen ökat. Konsekvenser som en realist säkerligen skulle ha kunnat ana.

Ett annat problem som bör uppmärksammas är betydelsen av vilken publik presidenten hade när doktrinen presenterades. Att Bush, med den kanske mest explicita realistiska doktrinen, talar inför avgångseleverna på West Point kan ha viss betydelse. Att inför denna publik hylla amerikanska militära insatser bör ses som absolut politiskt korrekt. Det samma gäller för Carter som presenterar sin doktrin inför representanthuset och det amerikanska folket. I fallet Reagan ser vi dock en helt annan publik, nämligen brittiska parlamentsledamöter. Åhörare som säkerligen inte skulle uppskatta ett tal fyllt av försvar för amerikanska intressen eller dess maktambitioner. Detta, menar jag, är den tydligaste förklaringen till Reagans mer implicita realistiska tongångar.

Självklart finns det även invändningar mot att enbart fokusera på de utrikespolitiska doktrinerna och inte sätta de i relation till någon eller några händelser som presidenten agerade i. Vad som uttalas i doktrinerna behöver inte sammanfalla med det reella agerandet på den internationella scenen. Presidenternas bejakande av intresset medger inte automatiskt att de skulle föra en exakt likadan politik i en given situation. Trots detta har författaren valt att negligera enskilda specifika händelser och istället rikta fokus mot doktrinerna. Om vi enbart väljer att applicera realismen på doktrinerna finner vi stöd för att teorin är lämplig för en adekvat förståelse av dito.

4.2 Avslutning

Vad bör då avslutningsvis konstateras? Självklart är det alltid svårt att dra tvärsäkra slutsatser om en viss företeelse, dessutom ska slutsatsen inte tolkas som nomotetisk. Att dra en sådan slutsats passar inte in i denna uppsats, både med tanke på uppsatsen metod samt dess val av empiri. De metodologiska kraven för säkra

³² An attempt by any outside force to gain control of the Persian Gulf region will be regarded as an assault on the vital interests of the United States of America, and such an assault will be repelled by any means necessary, including military force

slutsatser är ofta alltför betungande för att själv fälla dito. Även om en forskare ofta bör akta sig från att dra just sådana tvärsäkra slutsatser ska inte studien förkastas som oviktig. Jag menar att denna studie bekräftar de två teserna som presenterades i början av denna uppsats.

Att realismen *inte* är en amoralisk teori ter sig säkerligen som den säkraste slutsatsen, en slutsats som vi dessutom kan hämta belägg från andra forskare (se ex. Amstutz 2005 Lefever 1986,). Morgenthau summerar detta träffande: ”[w]e have seen that the conduct of foreign policy is not an enterprise devoid of moral significance” (1993:245).

Kan vi då säga att realismen är den teori som bäst kan förklara amerikanskt agerande? Harbour sammanfattar sin egna forskning då han skriver: ”[t]he chief advantage of using realism as a tool for evaluating U.S. foreign policy decisions is that in many cases realism is the framework that actually drove participants’ thinking” (1999:198). Även om Harbour använder mer konkreta exempel i sin forskning än i denna uppsats är de handlingar som han skriver om verkställda utifrån de utrikespolitiska doktriner som presidenterna presenterat. Eftersom realismen inte bara kunnat användas för att analysera de republikanska presidenterna utan även mitt least likely case bör vi kunna dra slutsatsen att realismen *är* den teori som bäst kan förklara doktrinerna.

Även om kopplingen mellan de två teserna inte är kristallklara kan det vara intressant att se resultatet av detta. I viss mening hör de ihop med den förförståelse som presenterades i inledningen. Om realismen kan påstås vara en moralisk teori och denna teori kan förklara doktrinerna, bör vi då rent deduktivt kunna dra slutsatsen att innehållet i de tre presidentdoktrinerna som presenterats har moraliskt innehåll? Ja, till och med ett moraliskt gott innehåll? Även om det bara är Bush som explicit berör frågan om moral kan doktrinerna trots allt påstås vara moraliska. Eftersom alla tre ser till den amerikanska nationens intresse, mer eller mindre explicit, bör doktrinerna t.o.m. kunna påstås vara moraliskt goda. Det bör dock framföras att en sådan slutsats kräver mer forskning för att vinna ett distinktare samtycke.

Därmed menar jag att de två teserna som presenterades i början av uppsatsen har styrkts. I inledningskeendet tog jag upp den syn som många har på USA och dess utrikespolitik. Även om förfäktandet av moralens roll i realismen är uppenbar och vi rent deduktivt bör se de utrikespolitiska doktrinerna som moraliskt goda kan det fortfarande finnas invändningar mot amerikanskt agerande. Om man väljer att definiera ett annat värde, exempelvis samarbete som den liberala teorin bejaktar, blir både realismen samt doktrinerna omoraliska. Att med denna uppsats därmed kunna hävda att USA:s agerande på den internationella arenan är moraliskt riktigt är en sanning med modifikation. Men eftersom vi klarlagt att realismen kan förklara amerikanska agerande bör det åtminstone öka förståelsen till *varför* USA väljer att agera som de gör. Samtidigt som det amerikanska agerandet sett utifrån realismen bör betraktas som moraliskt riktigt.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram ett träffande citat av Lefever som kan få sammanfatta uppsatsen.

Since international politics always involves the struggle of interest against interest, purpose against purpose, ethics is an inescapable factor in all foreign policy decisions (1986:7).

Referenser

- Amstutz, Mark R., 2005. *International Ethics : Concepts, Theories, and Cases in Global Politics*. Lanham, Md.; Oxford: Rowman & Littlefield
- Badersten, Björn, 2005. "Att studera det önskvärda. Om värdeanalys och normativ metod". *Statsvetenskaplig Tidskrift*.
- Bengtsson, Rickard, Ericson, Magnus, Hall, Martin och Kronsell, Annica, 2001. *Perspektiv på världspolitiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Brown, Chris, 2001. "Ethics, Interest and Foreign Policy" i Smith, Karen E., och Light, Margot. *Ethics and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buckler, Steve, 2002. "Normative Theory" i Marsh, David och Stoker, Gerry, *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave MacMillan
- Carr, Edvard H., 1946. *The Twenty Years' Crisis 1919 – 1939 : An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan & Co. LTD
- Daalder, Ivo H., och Lindsay, James M., 2003. *America Unbound : The Bush Revolution in Foreign Policy*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Devine, Fiona, 2002. "Qualitative Methods" i Marsh, David och Stoker, Gerry, *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave MacMillan
- Donaldson, Thomas, 2002. "Kant's Global Rationalism" i Nardin, Terry och Mapel, David R. *Traditions of International Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Donnelly, Jack, 2002. "Twentieth-Century Realism" i Nardin, Terry och Mapel, David R. *Traditions of International Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Dunne, Tim och Schmidt, Brian, 2001. "Realism" i Baylis, John – Smith, Steve: *The Globalization of World Politics – an Introduction to International Relation*. Oxford, Oxford University Press
- Ellis, Anthony, 2002. "Utilitarianism and International Ethics" i Nardin, Terry och Mapel, David R. *Traditions of International Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Fotion, Nicholas, 2000. "Reactions to war: Pacifism, Realism and Just War Theory". i Valls, Andrew (ed.), *Ethics in International Affairs. Theories and Cases*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Harbour, Frances V., 1999. *Thinking About International Ethics – Moral Theory and Cases from American Foreign Policy*. Boulder: Westview Press
- Hargrove, Erwin C., 1988. *Jimmy Carter as President : Leadership and the Politics of the Public Good*. Baton Rouge and London: Louisiana State University Press

- Hegge, Per Egil. 1984. *USAs Utenrikspolitik : Makt og moral*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hopkin, Jonathan, 2002. "Comparative Methods" i Marsh, David och Stoker, Gerry, *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave MacMillan
- Keohane, Robert O., 1986. "Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond" i Keohane, Robert O, (ed). *Neorealism and its Critics*. New York: Columbia University Press.
- Kissinger, Henry, 1977. *American Foreign Policy*. New York: Norton Corp.
- Lefever, Ernest, 1986. *Ethics and United States Foreign Policy*. London: University Press of America,® Inc
- Lundquist, Lennart, 2000. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur
- Machiavelli, Niccoló, 2000. *Fursten*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Marsh, David och Furlong, Paul, 2002. "A Skin not a Sweater" i Marsh, David och Stoker, Gerry, *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave MacMillan
- Morgenthau, Hans J., 1952. *American Foreign Policy – A Critical Examination*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Morgenthau, Hans J., 1986. "Introduction" i Lefever, Ernest W., *Ethics and United States Foreign Policy*. London: University Press of America,® Inc.
- Morgenthau Hans J., 1993. *Politics Among Nations : The Struggle for Power and Peace*. Boston: McGraw-Hill
- Rawls, John, 1972. *A Theory of Justice*. Oxford: Clarendon
- Sanders, David, 2002. "Behaviouralism" i Marsh, David och Stoker, Gerry, *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave MacMillan
- Schlesinger, Arthur M., *War and the American Presidency*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Sjölin, Mats, 2005. *Politisk Etik*. Lund: Studentlitteratur.
- Spegele, Roger D., 1996. *Political Realism in International Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stork, Joe, 1980. "The Carter Doctrine and US Bases in the Middle East", *MERIP Reports*, Issue 90, <http://80-www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/cgi-bin/jstor/printpage/00477265/di011445/01p0550a/0.pdf?dowhat=Acrobat&0.pdf> f 18 maj 2005.
- Thompson, Kenneth W., 1968. "Normative Theory in International Relations" i Farrell, John C., och Smith, ASA P., *Theory and Reality in International Relations*. London: Columbia University Press
- Thurén, Torsten, 2003 *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB
- Tännsjö, Torbjörn, 2003. *Grundbok i normativ etik*. Stockholm: Thales.
- Waltz, Kenneth N., 1979. *Theory of International Politics*. Reading Massachusetts: Addison-Wesley Copr.
- Walzer, Michael, 2000. *Just and Unjust Wars : A Moral Argument with Historical Illustrations*. New York: Basic Books.